
MUSEO LUOKKAHUONEENA 2021

OPPILASMATERIAALI

ELÄMÄ MAASEUDULLA

VUOSISADANVAIHDE 1800 - 1900

TEKSTI SUSANNE LAGUS

Johannes Buss perheineen, kuva noin vuodelta 1920. Stundarsin kuva-arkisto F1-29

1. ELÄMÄ MAASEUDULLA

1900-luvun alussa maaseudulla asui enemmän ihmisiä kuin kaupungissa. Suurin osa väestöstä (yli 70 %) teki maataloustöitä.

Maaseudulla oli vaikeaa löytää töitä. Tavallisesti talonpoikaisperheen vanhin poika peri tilan. Muiden sisarusten piti yrittää löytää muuta työtä. Siksi monet muuttivat kaupunkeihin työskennelläkseen tehtaissa. Kaupungit kasvoivat nopeasti.

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa monet nuoret lähtivät Amerikkaan. Siirtolaisuus oli joissakin kylissä niin suurta, että yli puolet nuorista muutti pois. Amerikkaan haluttiin muuttaa, koska siellä oli helppo löytää töitä ja ansaita rahaa. Monet muuttivat myös siksi, että se oli jännittävää.

KUINKA MONTA IHMISTÄ ASUU VAASASSA ja SULVALLA?

Vaasan kaupunki oli 1900-luvun alussa nimeltään Nikolainkaupunki. Kaupungissa asui vuonna 1910 lähes 25 000 henkeä.

Sulva oli 1900-luvun alussa oma kuntansa. Sulvan, johon myös Sundom kuului, asukasluku oli vuonna 1902 yhteensä 3 464 henkeä. 65 taloutta elätti itsensä kalastuksella. He kalastivat lähinnä silakkaa, joka suolattiin ja myytiin sitten markkinoilla, toreilla, maalaiskauppoihin ja perheille.

Valtatie 8 Klemetsintalojen luona Kärklaxissa
Maksamaalla. (1910–1930)
ÖTA 135, SLS 865 Erik Hägglundin valo-
kuvakokoelma. Signum SLS 865 B 119

2. OMAVARAISTALOUS *ja* OMAVARAISUUS

Maaseudulla elettiin 1900-luvun alussa vielä suureksi osaksi oma-varaistaloudessa – oltiin siis oma-varaisia. Se tarkoittaa sitä, että elämiseen tarvittut asiat valmistettiin tai kasvatettiin itse. Lähinnä tämä koski ruokaa ja vaatteita. Muita tarvittavia asioita ostettiin käsityöläisiltä tai kaupasta.

Maaseudulla oli useita maalais-kauppoja, joista voitiin ostaa muun muassa suolaa, sokeria, kahvia, mausteita, kenkiä, puuvillakankaita, lasitavaraa ja posliinia.

Luonto oli tärkeä omavaraisille, koska sieltä saatiin lähes kaikki,

mitä tarvittiin. Ennen tehtaita ihmiset olivat erittäin taitavia käyttämään lähiympäristöstä saatavia materiaaleja. Tämä taito siirtyi perintönä vanhemmilta lapsille, ja se oli tärkeää, jotta erilaisia materiaaleja osattiin käyttää oikealla tavalla.

Koska ihmiset valmistivat tai kasvattivat kaiken tarvittavan, kaikkea käytettiin säästeliäästi eikä juuri mitään heitetty pois. Ruokaa oli saatavilla rajoitetusti, joten ruokavarojen oli riitettävä koko talveksi. Vaatteita paikattiin ja annettiin perheessä sisarukselta toiselle.

Puulautasia, kulhoja, haarukka ja kimpiastia ruokapöydällä.

Kaiva oja, käsin! Etelä-Pohjanmaa, mahdollisesti 1930-luvulla. ÖTA 146 Lars Axénin arkisto. Tuntematon tekijä. Signum: ota146 kuva 1687

Sisällä oli paljon viileämpää kuin nykyään, koska tuli sytytettyä ruoanlaittoa varten eikä talon lämmittämistä varten. Näin säästettiin polttopuita.

- Pellosta saatiin viljaa, josta leivottiin leipää ja keitettiin puuroa.
- Hevosten ja lehmien lantaa käytettiin pelloilla parantamaan kasvua.
- Metsästä saatiin polttopuita, joita tarvittiin ruoanlaittoon ja talon lämmittämiseen.
- Metsästä saatiin myös puuta taloustavaroihin sekä huonekaluihin ja rakennuksiin.
- Koivun tuohi on kestävä, ja sitä käytettiin moneen asiaan. Tuohesta voitiin tehdä säilytysastioita, ja sitä käytettiin myös kattomateriaalina.
- Eläimet laidunsivat niityillä, joilta kerättiin myös heinää, jota eläimet söivät talvella.
- Kangasta tehtiin hampusta, pellavasta ja lampaiden villasta. Lampaiden villa kerittiin, karstattiin, kehrättiin ja siitä kudottiin tai neulottiin vaatteita.
- Puuvilla ei kasva Suomessa, ja sitä on tuotava ulkomailta. Sitä käytettiin säästeliäästi, koska sitä oli ostettava.

Maalaiskauppa Stundarsin museolla.

Lakana, kudottu villasta.

Sadonkorjuukuva, 1800-luvun loppu. Tiukka, Kristiinankaupunki. Kaikki auttavat. ÖTA 146 Lars Axénin arkisto, kuva 459

3. KEITÄ *asui* MAASEUDULLA?

Maaseudulla asui muun muassa talonpoikia, kalastajia, torppareita, mäkitupalaisia ja pappeja. Maata viljelleitä kutsuttiin talonpojiksi. Niitä, jotka eivät omistaneet maata ja eivät siksi voineet viljellä omaa ruokaansa, kutsuttiin torppareiksi ja mäkitupalaisiksi. He työskentelivät käsityöläisinä, esimerkiksi suutareina tai räätäleinä, ja he työskentelivät myös talonpojille.

PERHE

Perheet olivat ennen paljon suurempia, ja talonpojan perheeseen kuului vanhemmat ja keskimäärin 4-6 lasta.

Perheeseen kuului myös joku vanhemmasta sukupolvesta, kuten isoäiti. Tilalla saattoi asua myös piika tai renki, niin sanottuja palkollisia. He autoivat tilan töissä. Koneita oli tähän aikaan vähän, minkä vuoksi avuksi tarvittiin paljon ihmisiä.

Perhevalokuva Mustasaaren Vikkbystä 1900-luvun alusta. Koko perhe, isoäiti sekä hevonen ja koira ovat mukana kuvassa.

PERHEVALOKUVA VIKKBYSTÄ

Hevonen oli ennen erittäin tärkeä, koska koneita ei ollut. Siksi valokuvissa näkee usein hevosia, ja joskus lehmiä, yhdessä talonväen kanssa. Valokuvia otettiin harvoin, joten kun niitä otettiin, kaikkien tärkeiden piti olla mukana. Kuvissa on usein myös pöydälle aseteltuja kukkia tai ruukkukasveja.

Perhe on pukeutunut myös parhaimpiin vaatteisiinsa, joita ei käytetty arkinen työkennellessä. Vanhemmalla naisella ja hänen oikealla puolella olevalla pojalla ei ole kenkiä. Kalliiden kenkien säästämiseksi naiset ja lapset kulkivat kesäisin paljain jaloisin.

Käyntikorttikuva Johan Fredistä perheineen, kaksi tyttäätä ja kaksi poikaa. Valokuvattu noin 1897–1898. Stundarsin kuva-arkisto FI-16.

Kalojen myyntiä
Vaasan sisäsatamassa.
Stundarsin kuva-
arkisto, F1-89

4. MITEN IHMISET *elättivät* ITSENSÄ MAASEUDULLA?

Talonpoika viljeli ruista, ohraa, kauraa, perunoita ja lanttua. Hänellä oli muutama lehmä, lampaista, hevonen ja ehkä sika. Monilla tiloilla oli myös kanoja. Tällä seudulla ei viljelty vehnää.

Kotieläimiä pidettiin siksi, että niistä saatiin ruokaa perheelle, ei myymistä varten. Vaikka joku saattoi omistaa paljon pelto- maata, rahaa ei ollut helppo saada, koska myytävää ei ollut paljon. Tämä tarkoitti sitä, että monien, ei pelkästään talon- poikien, saattoi olla vaikeaa hank- kia tuotteita, jotka eivät oikeas- taan maksaneet paljon.

Talonpojat pystyivät myymään polttopuita, viljaa (jos satovu- osi oli hyvä), heinää, paloviinaa, kotieläimiä (esim. pikkuporsaita, härkiä, lehmiä) ja teuraseläimiä,

joista sai lihaa. Lisäksi talonpojat saivat tuloja erilaisista vuokrista.

He, jotka eivät viljelleet maata (mäkitupalaiset ja torpparit), myivät käsitöitä (harjoja, luutia, kaislamattoja) tai työskentelivät talonpojille saadakseen lähinnä ruokaa mutta myös hieman rahaa.

RUOKA

Ruoka oli yksinkertaista; paljon puuroa, perunoita, suolattua kalaa, muutamasta ainesosasta koostu- via ruokalajeja sekä vähän voita ja vedellä jatkettua piimää. Kahvi oli hyvää ja tärkeää, mutta kallista. Vehnäpullia, riisiä, mausteita ja rusinoita oli ostettava kaupasta, ja siksi ne kuuluivat juhlaruokiin ja niitä syötiin harvoin. Muuta juhla- ruokaa olivat muun muassa liha- keitto ja ohraryynipuuro.

Päivällispöytä saattoi näyttää tältä
1800-luvun lopussa.

Kimpiastia
suolasilakan
säilömiseen,
tilavuus 30
litraa.

Tupa. Abram Abrams, Oravainen, Okskangas vuosi 1916. SLS 269_18 Valokuvaaja: Valter W. Forsblom

5. MITEN PERHEET ASUIVAT

Västersolfissa sijaitsevan "Pättiksen" sisätilat, 1909 tai 1910. Stundarsin kuva-arkisto.

Talonpojan perhe asui mökissä, jossa oli vähintään 2-3 huonetta. Kesäisin nuoret asuivat eri kamareissa ja tilan aitassa. Talvella vain yksi huone lämmitettiin ja kaikki, 10-12 henkilöä, viettivät siellä aikaansa - nukkuivat, söivät ja työskentelivät.

Mitään sähköllä toimivaa laitetta ei ollut. Sulvaan saatiin sähköt vuonna 1920. Mitään polttomoottori-ajoneuvoja, kuten traktoreita tai autoja, ei ollut. Talossa tai kylässä ei ollut vesijohtoja, vaan kaikki vesi kannettiin sisään ja joskus myös ulos.

Röukasin lastenkoulu Vöyrillä, vuosi 1917. Erik Hägglundin valokuvakokoelma, ÖTA 135, SLS 865.

6. KOULU

Koulua kutsuttiin kansakouluksi. Lapset kävivät kyläkoulua, jossa oli neljä luokkaa. 1900-luvun alussa niitä kutsuttiin osastoiksi, ja lapset kävivät keskimäärin 2-4 vuotta koulua. Jos joku ei käynyt koulua neljää vuotta, syynä oli usein se, että hänen täytyi olla kotona ja tehdä töitä.

Koulupäivä oli yhtä pitkä kuin nykyään, mutta kouluun mentiin myös lauantaisin. Kouluvuosi oli lyhyempi, jotta lapset saivat olla kotona töiden aikaan; keväällä, kesällä ja syksyllä. Kouluvuosi päättyi toisinaan jo toukokuun alussa ja alkoi syksyllä syyskuussa tai lokakuussa.

Oikealla näet maalahtelaisen Paxalin kansakoulun lukuvuoden 1904-1905 työ- ja loma-ajat.

Maanantai 5. syyskuuta 1904
Pienten lasten koulu avattiin edellä
mainittuna päivänä, ja sitä kävi 15 oppilasta;
7 poikaa ja 8 tyttöä. (Yhteensä 33 oppilasta
koulussa)

Ilmoittautuminen perjantaina 30.9.1904 ja
ensimmäinen koulupäivä seuraavana päivänä,
lauantaina 1. lokakuuta 1904.

Loma tiistaina 18.10.1904 ja torstaina
3.11.1904.

Viimeinen koulupäivä joulukuussa oli
17.12.1904. Maanantai 19.12. vapaa H.
M. Keisarin nimipäivän vuoksi, ja tiistaina
20.12. pidettiin Joulujuhla.

Kevätlukukauden viimeinen koulupäivä oli
18.5.1905.

Maalahden Wian koulun oppilaiden ryhmäkuva vuodelta 1903. Opettaja on keskellä. Stundarsin kuva-arkisto G1-180

Lö - dagen den 4 februari 1905

Läro- tim- mar.	1:sta klassen.		2:dra klassen.	
	Läroämnen.	Pensum.	Läroämnen.	Pensum.
7-10	Färdhvit. Johan M.		Färdhvit. Johan M.	
11-11	Läsning 26, 27 vers. Bo. 1.		Läsning 26, 27 vers. Bo. 1.	
11-12	Räkning		Räkning. Ny fjädet	
12-1	Färdhvit. Nydelensessid.		Färdhvit. Nydelensessid.	
	Lärdigt		Lärdigt	
Närvarande elevers antal: 33		Anmärkningar.		
Frånvarande elever:				

Kuva Paxalin kansakoulun päiväkirjasta lukuvuosilta 1904–1905. Lauantai 4. helmikuuta 1905